

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

9(18)

2009

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

ALTERNATYVI MODERNYBĖ:

TRADICIJA, IDENTITETAS IR DISKURSAS

Sudarytojas VYTIS ČIUBRINSKAS

ALTERNATIVE MODERNITIES:

TRADITION, IDENTITY AND DISCOURSE

Edited by VYTIS ČIUBRINSKAS

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI
LEIDVYKLA

VILNIUS 2010

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Vilniaus pedagoginis universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKCINĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Vytytis Čiubrinskas

Įvadas į <i>alternatyvios modernybės</i> studijas. Permažstant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas	9
Introduction. Alternative Modernities: Tradition, Identity and Discourse.	
Summary	18

Jonathan D. Hill

The Politics of Indigenous Identities in South America, 1989–1998	23
Čiabuvių tapatumų politika Pietų Amerikoje, 1989–1998. Santrauka	52

David Sutton

Between Memory and Modernity: Moral Temporalities in Kalymnos, Greece	55
Tarp atminties ir modernybės: moralinis laiko tėkmės supratimas Graikijos Kalimno saloje. Santrauka	75

Ingo W. Schröder

Against 'Identity': Exploring Alternative Approaches to the Study of the Politics of Local Culture	77
Prieš „tapatybę“: ieškant alternatyvių būdų tyrinėti vietos kultūros politiką. Santrauka	91

Neringa Klumbytė

Post-Socialist Sensations: Nostalgia, the Self, and Alterity in Lithuania	93
Posovietinės jausenos: nostalgija, savastis ir marginalizacija Lietuvoje. Santrauka	114

Aet Annist

Outsourcing Culture: Establishing Heritage Hegemony by Funding Cultural Life in South Eastern Estonia	117
Įsigyjant kultūrą: paveldo hegemonijos sukūrimas finansuojant kultūrinį gyvenimą pietryčių Estijoje. Santrauka	137

Romualdas Apanavičius

Etnologijos studijos Lietuvoje 1927–2005 metais	139
Studies in Ethnology in Lithuania in 1927–2005. Summary	165

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai. Šaknys Ž. (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	165
Vytis Čiubrinskas. Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos (<i>Auksuolė Čepaitienė</i>)	169
Representations on the Margins of Europe: Politics and Identities in the Baltic and South Caucasian States. Darieva T. and Kaschuba W. (eds.) (<i>Ingo W. Schröder</i>)	173
Darius Staliūnas. Savas ar svetimas paveldas? 1863–1864 m. sukilimas kaip lietuvių atminties vieta (<i>Rasa Čepaitienė</i>)	175

Konferencijos / Conferences

10-oji EASA konferencija Slovėnijoje (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	179
Konferencija „Etninės kultūros tradicijų tęstinumas ir iššūkiai šiuolaikinėje visuomenėje“ (<i>Andželika Lapinskienė, Kęstutis Meškys</i>)	184

Sukaktys

Lietuviškosios tautotyros profesionalui Jonui Baliui – 100 metų (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	187
Vitaliui Morkūnui – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	189

In Memoriam

Rita Marija Pilkaitė-Butvilienė (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	191
--	-----

Recenzijos ir apžvalgos

Rasa P a u k š t y t ė Š a k n i e n ė, Vida S a v o n i a k a i t ė, Žilvytis Š a k n y s, Irma Š i d i š k i e n ė. **Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai.** Žilvytis Šaknys (sud.). Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007. 216 p.: 82 žml., 23 iliustr.

Neseniai pasirodęs fundamentalus keturių autorių darbas *Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai* – tai tipologinis ir struktūrinis Aukštaitijos papročių tyrimas, paremtas kartografinė ir komparatyvistinė XX a.–XXI a. pradžios papročių analize. Aukštaitijos šiuolaikiniams papročiams skirtas veikalas apima kasdienybės ir švenčių papročius. Tai regioninės ir kultūrinės tapatybės gairės, gimties socialinio įteisinimo, jaunimo iniciaciniai ir kalendoriniai, vestuvių bei kasdienio gyvenimo papročiai. Darbe studijų autoriai nagrinėja aktualias papročių kaitos problemas ir užpildo sovietmečio ir šiuolaikinės kultūros tyrinėjimų spragas.

Kartografinių studijų rinkinys naujas ir vertingas tuo, kad čia pirmą kartą arealiniu aspektu analizuojama vieno etnografinio regiono kultūros raiška pomodernioje šių dienų visuomenėje. Leidinio sudarytojo ir bendraautorius Žilvyčio Šaknio teigimu, „pateikiamų žemėlapių skaičiumi tai yra plačiausių reiškinių ratą apimantis arealinis papročių tyrimas Lietuvoje“ (p. 12).

Darbas parengtas pagal dvi Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus sudarytas ir vykdytas programas: 1) „Lietuvių papročių atlasas: XX a. antroji pusė“, 1998–2002 m. (vadovė I. R. Merkienė); 2) „Lietuvių etninės kultūros atlasas. Papročiai. D. 1“, 2002–2006 (vadovas Ž. Šaknys).

Dėl papročių specifikos ir skirtingos papročių grupių kultūrinės sklaidos studijose nesilaikyta bendros tyrimų metodikos. Lauko tyrimai atlikti 61 vietovėje. Nors studijas telkia teritorija ir vienu metu atlikti tyrimai, tačiau chronologiniai rėmai skiriasi dėl nevienodo temų ištirtumo ir skirtingo respondentų amžiaus. Taigi dėl šios priežasties studijose išryškėja „nelygiavertis diachroninis mokslinės analizės lygmuo“ (p. 11).

Leidinių sudaro įvadas ir atskirų autorių parengtos keturios studijos, gausiai iliustruotos kartografiniais žemėlapiais, paveikslais ir diagramomis. Knygos pabaigoje – kruopščiai sudarytos žemėlapių ir vietovardžių rodyklės. Autorių tyrimus iliustruoja profesionaliai parengti 82 kartografiniai žemėlapiai. Verta autorius pagirti už informatyvias kiekvienos dalies angliškas santraukas, taip pat už tai, kad žemėlapių duomenys pateikti ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba. Dėl šių priežasčių tyrimo medžiaga yra lengvai prieinama užsienio mokslininkams, besidomintiems lietuvių etniniu ir kultūriniu paveldu.

Įvade Žilvytis Šaknys nurodo, kad „vietovės buvo atrinktos atsitiktinai siekiant sudaryti maždaug tolygiai viena nuo kitos nutolusių vietovių tinklą“ (p. 10). Peržiūrėjus 2002–2004 m. atliktų tyrimų vietovių kartografavimo žemėlapi (p. 15), iškyla klausimas: pagal kokius kriterijus tyrinėtojai pasirinko kai kuriuos Aukštaitijos miestus (pavyzdžiui, Kupiškį, Molėtus, Švenčionėlius). Neaišku, dėl kokios priežasties į tyrimų lauką nepateko kiti panašaus dydžio minėto etnografinio regiono miestai (Zarasai, Pasvalys, Širvintos, Ignalina). Gal ateityje autoriams vertėtų atlikti išsamesnius ir kitų Aukštaitijos miestų papročių kartografavimo tyrimus?

Pirmoji leidinio studija skirta vaiko socialinio įteisinimo papročiams. Jos autorė Rasa Paukštytė-Šaknienė išsikelia tikslą per krikštynų papročius atskleisti individo ir bendruomenės tarpusavio sąveiką. Lietuvoje esminius krikšto papročių pokyčius autorė sieja su 1944–1945 m. prasidėjusia sovietine okupacija ir sovietiniais metais įdiegta krikšto alternatyva – civilinėmis vardynomis. R. Šaknienė bando atskleisti sovietmečiu vykusių procesus ir jų poveikį dabarties kultūrai bei atsakyti į klausimą: „ar krikštynų apeigų komplekse didesnę galią išlaikė iš kartos į kartą perimami papročiai, ar su sovietinėmis vardynomis diegtos naujovės?“ (p. 18). Autorė pateikia 10 paveikslų, 20 kartografinių žemėlapių, iš kurių 18 skirti krikštynų ir vardynų papročiams.

Išanalizavusi krikšto motyvaciją, R. Paukštytė-Šaknienė išskiria keturis motyvus: 1) krikščionišką būtinybę; 2) šeimos tradiciją; 3) senelių skatinimą; 4) kunigo skatinimą. Vyrauja pirmasis motyvas. Kaip atskleidė autorės atliktas tyrimas, jis retesnis tik Šiaurės Aukštaitijoje (p. 39). Kiek didesnė šio regiono sekularizacija išryškėjo analizuojant ir kitus krikštynų papročius. Manoma, kad išsamesnė priežasčių, nulėmusių šio regiono didesnę sekularizaciją ir modernių kultūros elementų imlų perėmimą, analizė būtų padidinusi šios studijos vertę.

Autorė 30 puslapyje daro pagrįstą prielaidą, kad „kūdikių sutikimas ir palaiminimas [po krikšto] gali būti siejamas ir su priėmimu į giminę ar/ir senelės(ių) statuso įtvirtinimu.“ Ji nurodo, kad senelių dalyvavimas buvo sureikšmintas ir civilinėse vardynose, todėl galimas ir sovietinis vardynų poveikis krikštynų papročiams. Sovietmečiu krikštynas bandęs pakeisti civilinis vardynų ritualas sparčiai nunyko, nelikus civilinį ritualą įdiegusio režimo. Taigi, kaip teigia šios studijos autorė, šiuolaikinėje visuomenėje religinis krikštas yra pagrindinė vaiko gimimo apeiginio įteisinimo forma.

Krikštynų papročių tyrimas atskleidė silpstančius lokaliai bendruomenės ir stiprėjančius giminytės ryšius. Išanalizavusi pastarųjų dešimtmečių Aukštaitijos krikštynų papročius, R. Paukštytė išskyrė du „kultūrinius subregionus: 1) intensyvesne modernių kultūros elementų raiška ir sekularizacija pasižymincią šiaurinę ir 2) gausiai išlikusiais tradicinės kultūros elementais – pietrytinę Aukštaitijos dalį.“ Taigi autorės atliktas tyrimas parodė, kad šiuolaikinės Aukštaitijos negalima pavadinti kultūriškai vientisu etnografiniu regionu (p. 39).

Antrojeje studijoje jaunimo iniciaciniai ir kalendoriniai papročiai nagrinėjami kultūrinio tapatumo požiūriu. Studijos autorius Žilvytis Šaknys siekia atsakyti į klausimus: kokie tarpukariu paplitę jaunimo papročiai pasiekė XX a. pabaigą ir XXI a. pradžią ir kaip jie modifikavosi. Taip pat jis kelia klausimą, ar šandien intensyvios globalizacijos sąlygomis jie tebesudaro tam tikrus Aukštaitijos arealus.

Siekiant atskleisti šių dienų jaunimo papročius, dauguma apklausų respondentų buvo nuo 16 iki 25 metų. Kaip pažymi Ž. Šaknys, „pagrindinis atrankos kriterijus – aktyvus dalyvavimas lokalinės bendraamžių bendrijos veikloje“ (p. 67). Tyrimo metu naudota autoriaus sudaryta anketa „Paauglių ir jaunimo bendrijų raiška ir tarpusavio sąveika: etninis, subkultūros ir lokalinis aspektai“. Užpildyta 121 anketa. Taip pat remtasi vizualine medžiaga, t. y. respondentų albumais. Autoriaus tyrimai išsamiai pateikti 23 kartografiniuose žemėlapiuose ir 2 diagramose.

Šiuolaikinės visuomenės suvokimu, jaunystė yra daugiau chronologinis, o ne socialinis reiškinys. Autoriaus teigimu, pakitus kultūros perdavimo modeliui, sumenko žodžiu iš kartos į kartą perduodamos patirties vertė. Jaunystės amžiaus sąvoka studijoje siejama su priklausomybe tam tikros teritorijos bendraamžių bendrijai. Anot Ž. Šaknio, šioje bendrijoje modeliuo-

jamos jaunuolių „socialinio bendravimo normos, elgsenos stereotipai, ruošiamasi suaugusiojo visuomeninei padėčiai ir mokomasi būsimųjų vaidmenų“ (p. 65).

Autorius daro prielaidą, kad sovietmečiu koreguotas švenčių turinys kai kuriais atvejais palaikė jų tęstinumą. Pavyzdžiui, Sekminės buvo užmirštos neatradus joms kito pakaitalo. Aukštaitijos jaunimo iniciacinių ir kalendorinių papročių tyrimas atskleidė šių dienų visuomenės pakitimus. Sovietmečiu ideologijos ir intensyvios modernizacijos procesai gerokai pakeitė Aukštaitijos jaunimo gyvenimą ir papročius. Anot autoriaus, „šių dienų aukštaičių papročiai yra sovietinis ir tarpukario paveldas. Jie kinta kas dieną veikiami globalėjančios socialinės ir kultūrinės aplinkos. Tiesa, santykis tarp šių dėmenų skirtingose regiono vietovėse yra nevienodas“ (p. 88).

Pateiksiu keletą pastabų dėl šios studijos ir įvado. Turėčiau priekaištų dėl 2 paveikslėlio, kuriame vaizduojamas kalendorinių švenčių papročių paplitimas 2002–2004 m. Paveikslėlyje *laistymasis* ir *supimasis* per kalendorines šventes spalviniu požūriu niekuo nesiskiria, nes spalvų ryškumas diagramoje labai neaiškus. Pasiūčiau aiškumo ir 4B žemėlapyje, kuris pavadintas „Persirengėlių vaikštynės: Užgavėnių ir Helovyno persirengėliai; Velykų vaikštynės“. Pastarajame žemėlapyje užfiksuoti net trijų skirtingų švenčių papročiai, užrašyti 2002–2004 m. lauko tyrimų metu. Be to, tame pačiame žemėlapyje įdėtos ir tarpukario jaunimo vaikštynių per Užgavėnės ir Velykas realijos. Pernelyg daug informacijos sukoncentruota viename žemėlapyje. Galbūt būtų išvengta neaiškumo, jei autorius kiekvienai šventei būtų skyręs atskirą žemėlapią arba atskyręs šiuolaikinius papročius nuo tarpukario papročių. Taip pat pastebėta korektūros klaida įvado literatūros sąrašė: 13 puslapyje vietoje knygos pavadinimo *Moteris tradicinėje*

lietuvių kultūroje pavartota daugiskaitinė daiktavardžio *moteris* forma.

Irma Šidiškienė trečiojoje leidinio studijoje gilinasi į kultūrinio tapatumo raiškos problemas vestuvėse. Ji tapatumą apibrėžia kaip išraiškos priemonę, sudarančią kultūros bruožų formavimo pagrindą. „Tapatumas nėra vienalytis reiškiny, tai labiau neapibrėžtas kompleksas įvairių dalykų, per kuriuos jis reiškiasi“, – teigia autorė (p. 117). Taip pat I. Šidiškienė domina simboliniai veiksmai, atliekami per vestuves, kuriais perkuriamos senos ir kartu kuriamos naujos prasmės.

Autorės tyrimai puikiai atsiskleidžia 9 paveikslėliuose ir 21 kartografavimo žemėlapyje. Studijoje remiamasi lauko tyrimais, vykdytais 2002–2004 m. Aukštaitijoje pagal autorės sudarytą anketą „Vestuviniai simboliai“. Iš viso panaudotos 122 anketos. Kai kurių klausimų analizei buvo pasitelktos dvi A. Vyšniauskaitės anketos – „Šiuolaikiniai vestuvių papročiai“ ir „Senieji ir dabartiniai vestuvių papročiai“. I žemėlapyje nurodyti naudoti šaltiniai ir išskirtos trys šaltinių grupės. Reikėtų pažymėti, kad šiame žemėlapyje ženklai per daug sugrūsti, todėl vizualiai šaltinių lokalizaciją sunku išskirti.

Vestuvių simbolinius veiksmus autorė sugrupuoja į dvi grupes: kontaktinius ir statusinius. Kontaktinius simbolinius veiksmus atlieka žmonės, dalyvaujantys vestuvėse, kartais ir esantys šalia – jie užmezga ir formuoja naujus ryšius. Statusiniai simbolizuoja pasikeitusius jaunųjų statusus: iš jaunuolių pereinama į vedusiųjų grupę, suteikiamos naujos pareigos. Tyrimų rezultatai parodė, kad statusiniai simboliniai veiksmai areališkai nėra saviti. Jų kaita labiau susijusi su naujomis mados tendencijomis nei su vieta.

Irma Šidiškienė savo tyrimo rezultatais pagrindė, kad Aukštaitijoje „vestuvės yra ne uždara šeimos, o platesnė giminės, bendruomenės šventė“, nes jos dažniausiai

keltos didelės ar vidutinės (Šidiškienė 2007: 141). Autorė XX a. II pusėje kaip visuomenės kultūros tapatumo bruožą išskiria pilietiškumo aspektą, kuris išryškėja per naują pasirinkimo galimybę tuoktis CM bei vyrų ir moterų lygiavą visuomenėje. Anot I. Šidiškienės, vestuvių apeigų inovacijos labiau išryškėjo XX a. 8-ajame dešimtmetyje, o „10-ajame dešimtmetyje kai kurie senesnių apeigų elementai subtiliai sugrįžo į vestuves“ (p. 141). Autorė prieina išvada, kad naujovės netolygiai plinta visose vietovėse: nauji simboliniai veiksmai plinta pavieniui, o ne visi iš karto. Irmos Šidiškienės tyrimas atskleidžia vestuvių apeigų lokaliųjų arealų niveliaciją, kultūrinių savitumų fragmentiškumą bei individualius naujus saviraiškos atvejus.

Reikėtų suabejoti dėl autorės teiginio, kad „iki Nepriklausomybės atkūrimo bažnytinė santuoka dažniausiai nebuvo sudėtinė vestuvių apeigų dalis“ (p. 141). Galima pateikti priešingą argumentą, kad sovietmečiu bažnytinė santuoka dažniausiai nebuvo viešai deklaruojama, todėl vykdavo slapta. Apie ją žinodavo tik artimiausi jaunavedžių giminaičiai. Paprastai santuokos sakramentas būdavo suteikiamas ne gimtajame jaunavedžių mieste ar apylinkėje, bet atokiame provincijos bažnytkaimyje slapta nuo kitų vestuvių dalyvių. Dėl šios priežasties vestuvių dalyviai apie šį faktą galėjo nežinoti, todėl surinktoje empirinėje medžiagoje bažnytinė santuoka galėjo būti net neužfiksuota. Analogiškų atvejų R. Račiūnaitė teko užrašyti tyrinėjant bažnytinį krikštą, kuris sovietmečiu taip pat buvo stropiai slepiamas. Pateikėjai kunigai liudijo, kad sovietmečiu daugelis krikštijamų vaikų atvykdavo iš didžiųjų Lietuvos miestų, todėl krikštų skaičius sovietmečiu provincijos bažnyčiose buvo kelis kartus didesnis nei XX–XXI a. sandūroje.

Kokios priežastys lėmė, kad sovietmečiu prieš pat Atgimimą ir Atgimimo pra-

džioje katalikų parapijų Krikštų knygose užfiksuotas didžiausias krikštų skaičius? Galėjo lemti keletas veiksnių: 1) sovietmečiu daugelis žmonių slėpė savo įsitikinimus ir buvo priversti vaikus krikštyti provincijos bažnyčiose. Daugelis žmonių atvykdavo iš miesto, todėl ir krikštų skaičius provincijoje buvo didesnis; 2) kitas faktorius, lėmęs gausesnį krikštų skaičių, buvo noras išsaugoti savo tautinį ir religinį identitetą okupacijos sąlygomis; 3) prasiidėjus Atgimimui, daugelis žmonių sugrįžo prie krikščioniškų vertybių, pradėjo gausiau lankyti bažnyčias, priimti Bažnyčios teikiamus sakramentus. Atgimimo bangai atslūgus, krikštų ir santuokų skaičius smarkiai sumažėjo (Račiūnaitė-Paužuo-lienė R. 2006. XIX a. pabaigos – XXI a. pradžios gyvenimo ciklo papročiai, *Papilė* 2–3. *Lietuvos valsčiai* 11: 164–182. Vilnius: Versmė).

Vidos Savoniakaitės studijoje „Bendra, bet sava: apie šiuolaikinius aukštaičius“ nagrinėjamos kasdienio ir šventinio gyvenimo realijos, tradicijos ir inovacijos, vietiskumo ir globalumo perspektyvos. Savo studijoje autorė bando išsiaiškinti, kaip įvairūs žmonės lokaloje teritorijoje suvokia savo tapatybę ir kultūrą, kokie aukštaitiškumo simboliai išlieka modernizacijos procesuose, kaip aplinka veikia ir konstruoja šiuolaikinį aukštaičių mentalitetą (p. 171).

Darbe remtasi 2002–2006 m. autorės atliktais lauko tyrimais, kurių metu apklausti 157 pateikėjai iš įvairių Aukštaitijos vietų, taip pat naudotasi stebėjimo, struktūruoto ir nestruktūruoto interviu metodais, rinkta etnografinė medžiaga pagal klausimyną „Lokalios bendruomenės“.

Studijoje autorė pateikia 2 lenteles ir 18 kartografavimo žemėlapių, kuriuose atsispindi aukštaitiškumo dėmenys, informacijos ir kultūrinio turizmo poveikis, namų ūkio realijos, šiuolaikinės aukštaičių šventės ir tradicijos. Autorės tyrimo duo-

menimis, pasirinkto regiono periferijoje „aukštaitiškumo“ daigai dar glaudžiai susiję su valstietiška kultūrine tradicija. Tačiau „tradicinę kultūrą neišvengiamai paliečia vadinamieji estetizacijos procesai: žmonės užmiršta senąsias tradicinės kultūros reikšmes. Iš svetur atnešamos kitos reikšmės, pasisavinami nauji elementai, kuriuos dažnai paveikia besikeičiančio gyvenimo kontekstai“ (p. 185). Taigi nuolat perkuriami ir iš naujo interpretuojami aukštaitiški papročiai pomodernioje visuomenėje praranda savo senąjį simbolinį turinį.

Studijoje pastebėti tam tikri trūkumai. Pasigedau detalumo 11b žemėlapyje, kuriame religinės šventės pateiktos labai abstrakčiai. Kyla klausimas, kodėl autorė neišskyrė konkrečių religinių švenčių ir bažnyčios atlaidų. Juk minėtos detalės būtų padėjusios praplėsti Aukštaitijos gyventojų religinio ir kultūrinio tapatumo suvokimo reikšmes. Taip pat studijoje pastebėtas

netikslumas dėl žodžio „aplotkos“. Autorė pateikia netiksliai užrašytą ar klaidingai iššifruotą terminą: „Kūčioms turi ateiti teta kaip senolė, ji duoda „aplotkas“ laužti“ (p. 183). Šiaurės aukštaitiai tokio žodžio neturi. Per Kūčias jie sako: „plotkas laužti“.

Apibendrinant keturių autorių studijas, reikėtų pažymėti, kad leidinys labai gražiai išleistas, pateiktos kokybiškos ir informatyvos iliustracijos, nors struktūros požiūriu galima papriekaištauti dėl darbo loginio vientisumo. Manychiau, kad mirties ir laidotuvių papročių tyrimas leidiniui būtų suteikęs loginio vientisumo ir užbaigtumo. Taip pat studijos būtų įgijusios dar didesnę mokslinę bei vizualinę vertę, jei jose būtų publikuotos etnografinės tyrinėjamo laikotarpio nuotraukos iš Aukštaitijos.

Vis dėlto šį darbą vertinu kaip svarbų indėlį į šiuolaikinius Lietuvos etnologijos tyrinėjimus. Juo remsis ne viena lietuvių etninės kultūros tyrinėtojų karta.

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Vytauto Didžiojo universitetas

Vytis Č i u b r i n s k a s. Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos. Mokomoji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2007. 272 p.

Socialinė ir kultūrinė antropologija šiandien Lietuvoje siekia įgauti paradigmą kryptį. Tai liudija tyliai vykstanti jos akademinė ir institucinė plėtra, pradedant Vilniaus universitete buvusiu Etnologijos ir socialinės antropologijos centru, dabar esančiu Vytauto Didžiojo universitete, nuo 2001 m. leidžiamu žurnalu „Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos“, įvairiais leidiniais

bei straipsniais istoriografinėmis ir metodologinėmis temomis, pirmojo šios srities vadovėlio vertimu, mokymo priemonių leidyba, organizuojamomis antropologijos konferencijomis, Lietuvos etnologų dalyvavimu tarptautinėje diskusijoje ir baigiant ypač aktyviu Lietuvos studentų domėjimusi šia sritimi. Istoriskai žvelgiant, tai gerokai vėluojantis vyksmas, kurį nuolat stabdė įvairūs politiniai įvykiai, visuomenės suirutės ar mokslo sampratų pokyčiai. Tačiau šiandien, atrodo, šiame vyksme yra atsiradęs savaimės elementas. Panašu, kad priartėta prie situacijos, kai, anot Thomaso S. Kuhno, „atskiras mokslininkas gal[ės] priimti paradigmą be įrodymo ir jam nebereik[ės] stengtis iš